

Far fortæller:

"Erindringer fra min barndom og ungdom."

Nedskrevet af vores far, N. Chr. Søgaard, ca. 1981.

Når jeg har besluttet mig for at skrive om min barndom og ungdom, så er det på opfordring af mine børn. Måske har jeg ikke fortalt så meget om min barndom, men så kan det have sin grund i at min mor var syg, sindssyg.

(Det var dengang en meget tabubelagt sygdom, næsten det værste der kunne ske. Det har derfor været meget svært for dem alle, og stadig var det svært for far at fortælle om det - K.S.).

Hvornår det begyndte, kan jeg ikke tidsfæste, men det må have været ret tidligt efter fars og mors ægteskab, og så er det tiltaget, så hun flere gange har været på sygehus for det, og jeg og mine søskende (10 i alt) kom hjemmefra, så vidt jeg kan skønne har jeg været 3-4 år. På det tidspunkt boede vi i et hus på Egelund Hede. (SV. for Kongenshus Mindepark - KS).

Det første sted min far og mor boede, var i Feldborg, lige ind til Feldborg plantage. - Ejendommen ligger der endnu, og jeg har været der så tit og taget billeder af det, det er nu et fritidshus. (Nogle kilometer længere m. vest - KS).

Sidste rest af hjemmet på Egelund Hede, et forkrøblet æbletræ. Billedet er fra et besøg i 1956. Det er min bror Jakob og hans kone der også er med.

Der har nok været 6-7 td. Land, og de har sikkert haft et par køer. Far gik på arbejde på gårdene og om sommeren i tørvemosen.

De må være flyttet derfra ca. 1896, jeg er nemlig født i et hus lige uden for Haderup (Jordemoderhuset) d. 8. dec. 1897. De er så flyttet derfra til Egelund, kort tid efter jeg er født.

Jeg kan tydelig huske vi boede i huset på Egelund Hede. Jeg kan huske en tildragelse. Jeg må have været ca. 5 år, min broder Peter var faldet i et vandhul lige uden for huset. Det må have været ligesom en kloak, hvor spildevandet fra køkkenet blev hældt i. Det opdagede jeg, og jeg lagde mig ned over kanten og fik fat i ham og holdt ham oppe til mor kom og trak ham op.

Huset var meget dårligt, ja faldefærdigt, og Vi kunne ikke blive boende, men vi var der da nogle år (Stedet hvor huset har ligget. har vi indtil sidste år 1980 kunnet finde i heden, og jeg har været der mange gange. Men nu er heden opdyrket, så nu er alle spor slettet.)

Vi flyttede så til Feldborg i et kommunehus (Fattighuset, blev det kaldt Det må have været omkring 1905, og jeg kom i Neder Feldborg skole. Jeg var den af os søskende som blev' hjemme længst, jeg havde dengang vi boede i Egelund, været hos min farbror en tid, men kom så hjem igen og var hjemme hos mor og far til jeg var ca. 10 år. Da blev mor indlagt på Skive sygehus.

Jeg kom så til Høstrup hos A.P. Hellerup, en gård som senere blev overtaget af sønnen Niels Hellerup. Der var jeg indtil 1. nov. 1913. A.P. Hellerup var enkemand, men en meget rar mand, og han var god ved mig.

Der var fire døtre hjemme, Kirstine (kaldet Bedste — hun var den ældste), og Petrine som blev forlovet og gift med en skolelærer i Feldborg. Så var der Dorthea (skrædderen) - hun havde lært at sy. Hun blev senere gift med en fynbo, Alfred Frydendal, og flyttede til Ringe på Fyn. Og den yngste af døtrene var Marie. Sønnen Niels Hellerup overtog gården ca. 1911 og blev gift med Petrine Poulsen fra Feldborg.

Det blev en stor forandring for mig. Da jeg kom på gården i 1907 — må det have været - da var alle pigerne hjemme, og Niels var forkarl. Pigerne var gode ved mig, og de hjalp alle sammen til på gården.

Jeg gik i skole i Faarbæk, der var ca. en halv mil at gå, men inden jeg gik i skole skulle jeg hjælpe til i kostalden, malke og hjælpe med mugningen. Om vinteren gik vi fire dage i skole om ugen i de ældste klasser, og de små to dage, så om så om sommeren gik de små fire dage og de store to dage om ugen. Det var den vestjyske skoleordning for på den måde at udnytte de store børns arbejdskraft mest muligt.

De fire piger på gården var rare og gode ved mig, de hjalp mig med lektierne og var i det hele taget som søskende for mig.

Sådan set har jeg haft en god barndom. Jeg fik lært at bestille noget, det er der aldrig nogen der har taget skade af. Når jeg kom hjem fra skole, skulle jeg om vinteren trille roerind i stalden og ellers andet forefaldende arbejde. Om sommeren hakke roer, hjælpe med høbjergningen o.s.v.

Vi havde et engareal temmelig langt fra gården, og når høet var bjerget, var der en god eftergræsning – så blev køerne koblet sammen og jeg sendt afsted med dem. Jeg skulle passe dem med flytning og tilbragte ellers tiden – hele eftermiddagen – derude. Når vejret var godt var det jo dejligt, men når der blev regnvejr, var det knap så rart. Men der var et hus derude, der kunne jeg ty ind når vejret var værst.

Hjemlivet var i det store og hele hyggeligt. Jeg tænker på de lange vinteraftener der gik med at karte uld, spinde og tvinde garn. Det var tit min bestilling at spinde to tynde garner sammen.

Niels havde nogle år forinden været på Ryslinge Højskole (Fyn), hvilket var en stor oplevelse for ham – det var jo i Højskolernes guldalder. Dorthea kom også på Ryslinge Højskole, medens jeg var der. (Men der må i mindet være en hukommelsesforskydning – jeg synes bestemt det var om vinteren, men det var da ellers mændene om vinteren og pigerne om sommeren).

Jeg husker endnu så tydeligt hendes begejstring, og hvor sprængfyldt hun var af indtryk af livet på skolen, da hun var hjemme i juleferien.

Når der var unge sammen, så sang de de sange hun havde lært på skolen. Jeg husker endnu nogle af dem, f.eks. : ”Vi kommer fra øst, vi kommer fra vest, at søge den gæveste skole, en lære for livet der huer os bedst o.s.v.”, eller: ”Jeg lagde min gård i den rygende blæst” af Jeppe Aakjær og: ”Jeg så ham som barn med det solrige øje, i regnbuens glans bad de hjemlige høje” af Vilhelm Birkedal.

Her oplevede jeg den første højskolestemning som endnu står levende for mig, og mange år senere oplevede jeg selv at være på højskole (Tommerup Højskole).

Da jeg havde været hos Hellerup et par år, gik der hul på bylden. Kirstine - den ældste af pigerne - blev gift med en landmand, Jens Nielsen, og de kom til at bo i Haderis lige uden for Haderup by, i en mindre ejendom. Dorthea havde fundet sammen med en ung mand fra Ringe på Fyn, da hun var på højskole og blev gift og flyttede til Fyn. Petrine flyttede til Over Feldborg skole som husbestyrerinde. Det var ikke velset af den øvrige familie, blev dog senere gift med læreren H.P. Ilansen, denne havde en meget moderne og fri indstilling til livet. Marie, den yngste af pigerne, blev også gift med en landmand, men blev tidlig enke, da hendes mand omkom ved et ulykkestilfælde.

Niels Hellerup, den ældste af flokken, blev som tidligere nævnt gift med en gårdmandsdatter fra Nr. Feldborg og ovenog gården.

Jeg mindes særlig brylluppet for Dorthea og Alfred Frydenlund. Dette bryllup stod derhjemme på gården i Hostrup. Det var en stor fest: Hele familien på begge sider, naboer og bekendte var med. Så vidt jeg husker var der en snes køretøjer til og fra kirke. Det var et flot syn — vognene, charebang og

andre fjedervogne var rigtig pudset op i dagens anledning, seletøj og spænder var pudset, hestene ekstra striglet og halerne opbundet.

Det var en særlig ære for de respektive forkarle, hvem der kunne præstere det fineste køretøj. Og så var der musik med i en af vognene (hornmusik), og der blev spillet hver gang man passerede en ejendom. Når vi så kom hjem til gården, tog musikanterne plads ved indgangsdøren, og så blev der spillet hver gang der kom gæster, det var meget festligt. Da så alle gæster var ankommet, blev der bedt til bords. Et stort telt var stillet op i gåden, og så blev der spist suppe, hønsekød og en efterret. Jeg husker ikke hvad den bestod af. Efter spisningen blev der spillet op til dans, det varede til sent på natten, og så fik gæsterne et måltid igen. Jeg husker heller ikke hvad det var. Dagen efter var der andendags gilde - et bryllup varede gerne tre dage, den sidste dag var det alle dem som havde hjulpet til som fik deres del af festen. Det var en oplevelse som jeg stadig husker!

Da Niels Hellerup blev gift, skete der en stor forandring for mit vedkommende. Han blev som nævnt gift med Kathrine Poulsen, som var datter af Jens Poulsen i Feldborg hos hvem brylluppet stod.

Efterhånden var alle pigerne gift og rejst hjemmefra, og A.P. Hellerup flyttede ind i et hus som hørte til ejendommen, hvor der var lidt jord til. Han havde en ko og lidt høns og var ellers henvist til at klare sig selv. Niels Hellerup var meget nøjeregnende hvad arbejde angik, men tiden gik, og jeg nåede konfirmationsalderen.

Jeg gik til præst ved pastor Juul og konfirmeret og skulle nu have løn. Jeg fik 45 kr. fra april til november 1912. Fæstemålet blev fornyet til november 1913, så vidt jeg husker fik jeg 125 kr. for det år.

Så blev jeg fæstet til nabogården hos Peder Klausen, Højgaard, hvor jeg var i to år. Det var en meget større gård, ca. 200 td. land. Peder Klausen var en på sin egn meget kendt mand. Højskolemand og indenfor landbruget en fremskridtsmand. Han var bl.a. den, som der på egnen, begyndte med læplantning, og da det var meget let sandjord, var der hyppigt om foråret sandstorm. så jorden ikke var ltiemme - som man sagde. Det var ikke sjældent at man måtte så om, men efterhånden som læplanterne voksede til, bevirkede det at hans jord blev hjemme - stort set, og efterhånden lærte naboerne at det vist ikke var Så tosset endda. De gjorde nemlig nar af han i begyndelsen, de mente ikke at gran og fyr kunne gro på sådan en jord, men det viste sig at de kunne, og nu ser man overalt på den magre jord markerne indhegnet af læbælter. Og nu 60 – 70 år efter ser man frodige korn - roe - og græsmarker, hvor man i min barndom sagde, at det ikke kunne betale sig at sætte ploven i. Men de moderne dyrkningsmetoder + kunstgødning, og i de senere år vandingsanlæg, har bevirket at der ikke er den store forskel på de gode jorder og de magre vestjyske jorder.

Jeg tjente hos P.Klausen til nov. 1915 og oplevede her krigsudbruddet 1914, d. 4 august. Årsagen: Mordet på en østrigsk prins i Sarajevo.

Så rullede lavinen, og spændingen som var imellem landene i disse år, udløstes nu af dette mord. Landene mobiliserede, Tyskland, Frankrig England og Rusland.

Og krigserklæringer kom den ene efter den anden. Snart stod hele Europa i luer. Ja også herhjemme blev der delvist mobiliseret, der indkaldtes en sikringsstyrke. Danmark ønskede at være neutral. Derfor måtte der være en styrke under våben, så vi kunne forsvare vores neutralitet.

Jeg husker den morgen, vistnok d. 5 august, da sognefogeden, Kr. O. Klausen, bankede på vinduerne til soveværelset hos P. Klausen, at Klaus, den ældste af sønnerne, skulle møde uopholdeligt i Viborg på infanterikasernen. Da mærkede vi alvoren.

Det var jo det stående samtaleemne, kunne Danmark holde sig fri af krigen. Min bror, Kristian, lå som soldat i Viborg til fast tjeneste, og min bror Anton blev indkaldt til kystartilleriet i København. Bertel var blevet udlært som smed og havde lige begyndt sin egen forretning i Finderup. Også han blev indkaldt. De gamle soldater blev dog hjemsendt ener 3 måneder. Så var de hjemme i 6 måneder, Og måtte så ind igen i 3 måneder. Det var jo ikke så rart for dem som lige havde begyndt for sig selv, men det blev der ikke spurgt om. Men det lykkedes for Danmark at holde sig uden for krigen.

P. Klausen var en meget alsidig mand med mange interesser. Han tilbragte meget af sin tid på kontor. Han var referent til Skive Folkeblad, Viborg — Herning og Holstebro Dagblade om hvad nyt der skete på egnen. Han var i det hele taget meget interesseret i hvad der foregik i politisk og kulturel henseende og tilkaldte talere til møder som blev holdt i skolen (Faarbæk).

Det var i Jeppe Aakjærs tid, og jeg kan da huske at han var gæst hos P.Klausen. Jeppe Aakjær var for resten ikke populær blandt befolkningen p.gr.a. sine synspunkter, han var jo den lille mands fortæller og havde i det hele taget en moderne indstilling på mange områder.

Der var andre talere som P.Klausen jævnlig tilkaldte. Jeg husker særlig en mand som hed Haugaard, han var vist nok skolemand. Når han kom holdt han altid et møde om eftermiddagen for skolebørnene. Han var helt fantastisk til at fortælle eventyr — det var utrolig som han kunne fortælle, så vi børn lyttede. Og så holdt han desuden foredrag om aftenen for de voksne. P.Klausen arbejdede også med et overrislingsanlæg - der var et temmelig stort areal kær, lav eng, som ikke kunne dyrkes. Så ledte han en bæk, et lille vandløb ind igennem en sandbanke og ved at grave dette vandløb længere ind i brinken, Så skyllede sandet ud i det lavere område. Sommetider var jeg med han derude og hjalp ham med at lede vandet længere ind i brinken. Det var et tålmodighedsarbejde, men det resulterede da i, at et uanvendelig areal blev til engdrag, hvor der efterhånden kunne gro græs. både til slet og til græsning for kreaturer.

1. november 1915 fik jeg plads i Finderup hos Villads Jakobsen, som enekarl, Det var flinke og rare mennesker. Det var min bror Bertel der skaffede mig den plads, han havde begyndt en smedeforretning i Finderup. Det var nogle gårdmænd på egnen, som lod bygge et smedeværksted i byen. da der ingen smed var på den egn. De søgte så efter en smed, og Bertel var udlært og havde arbejdet som svend flere steder — han søgte pladsen og blev antaget. Der var et værksted og et kammer hvor han kunne bo. Senere byggede han et stuehus.

Jeg var hos Villads Jakobsen et år. fik så plads på nabogården hos Chresten Pedersen, jeg var da 19 år. Jeg kom sammen med nogle andre karle der på egnen, men det var ikke det bedste bekendtskab jeg gjorde der, det gik med kortspil om aftenen i forskellige karlekamre, sommetider til langt ud på natten, og sommetider med besøg på kroen, Brejninge kro. Det er med smerte jeg nedskriver dette, men skal det være et sandt billede af mit første ungdomsliv, må det med.